

L. V. Wellner

LABUTÍ PÍSEŇ
FARAONŮ

EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ PŘEDMLUVA

Prolog

EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM

- Záhadných sedm a půl století
- Původní (nejen) literární prameny
- O královských jménech a titulech

Kapitola 1

PÁD RAMESSOVŮ A ROZŠTĚPENÍ ŘÍŠE

20. dynastie, Nová říše

- Úpadek velikosti Egypta
- Ramesse III. a jeho nástupci
- Příchod Libyjců do Egypta
- Východní Středomoří za pozdních Ramessovců
- Velekněz Ramessesnacht a jeho potomci
- Neblahé důsledky Panehsiho intervence
- Wehem mesut – ramessovská renesance
- Zlatá éra plenitelů hrobek
- Konec pohřbívání v Údolí králů
- Rozštěpení jihu a severu
- Záhada krále a velekněze Pinodžema
- Stěhování mumíí
- Hrobka TT 320 vydává tajemství

9

10

- Z Piramesse do Tanidy
- Záhada dvou paní Nedžemet

66

68

Kapitola 2

MEZI TANIDOU A THÉBAMI

21. dynastie, Třetí přechodná doba 72

- Rozštěpená, ale přece jen svorná dynastie 74
- První tanidští faraoni 76
- Hvězda nad městem 82
- Stříbrného faraona 86
- Théby severu 89
- Ve stopách slavných předků 91
- První opravdu libyjský faraon 92
- Syropalestina se probouzí 94
- Asýrie na dějinné houpačce 95
- Pokus o obnovu velkého Egypta 97
- Řecké peripetie za Třetí přechodné doby 99
- Egypt sice sjednocen, ale jen krátce 100
- Mumie thébských velekněží 100
- Konec tanidské dynastie po meči 100

Kapitola 3

PŘÍLIŠ MNOHO ZÁJEMCŮ O TRŮN

22.–24. dynastie, Třetí přechodná doba 104

- Počátky plíživých proměn společnosti 107
- První král z Kočičího města 107
- Šešonkovo kanaánské tažení 109
- Veškeré klíčové pozice v rukou rodiny 112
- Vzácné období klidu a prosperity 113

• Enigmatický Šešonk II.	116	• Vojevůdce, krutovládce i učenec	224
• První plody rozkladného nepotismu	118	• Proměny tvářnosti světa	227
• Vzestup nové Asýrie	122	• Velký faraon sjednotitel	229
• Hornoegyptský vzdorokrál	126	• Poslední vzepětí a pád giganta	233
• Nová paralelní dynastie	128	• Boj Egypta v Kanaánu	237
• Dvě židovská království	133	• Návrat ke kořenům	
• Samostatný thébský stát	134	• vlastní minulosti	240
• Roztříštěná země	139	• Stavitel lodí i vodních cest	243
• Rozmach království Izraele	142	• Psamtek versus Nabukadnesar	245
• Další mocný hráč v oblasti	144	• Tragický zánik židovského státu	249
• Nová tvář egejského světa	145	• Zakladatel Amonovy věštírny	
• Kušité přebírají pochodeň	146	• v Sívě	251
• Asýrie na vrcholu moci	148	• Novobabylonské intermezzo	253
• Zánik izraelského království	150	• Na scénu přicházejí Peršané	256
• Příchod černých faraonů	152	• Triumf Kýra Velikého	258
• Růst moci a významu žen	155	• Faraon orientovaný na Řecko	261
• Poslední naděje pro Egypt v Sajích	157	• Proměny světa Řeků	265
		• Konec posledního sajského faraona	266

Kapitola 4

STOLETÍ ČERNÝCH FARAONŮ

25. dynastie, Třetí přechodná doba 164

• Minulost divoké země Vauat	165
• Zpět k vzdáleným počátkům	167
• Vzestup a pád království Kerma	169
• Núbie během Nové říše	173
• Vojenská moc Egypta	176
• Dary země Kuš	178
• Změny v Kuši po pádu Nové říše	180
• Horliví uctívači Amona	
• a stavitelé pyramid	182
• Pianchův velkolepý triumf	183
• Pianchovi následovníci	187
• První střety a Asýrií	193
• Šabataka zůstává tajuplný	196
• Asyrské imperiální zájmy	197
• Vyvolený Amonův syn	200
• Zhroucení kušitské moci	203
• Božské manželky Amonovy	208
• Památky černých faraonů	210
• Pohřebiště černých faraonů v Núbii	211

Kapitola 5

STAROEGYPTSKÁ RENESANCE,

ZVANÁ SAJSKÁ

26. dynastie, Pozdní doba	
• Znovuzrození staronové dynastie	221

Kapitola 6

PRVNÍ PERSKÁ OKUPACE

27. dynastie, Pozdní doba 276

• Kolaborantova hrobka a čeští egyptologové	277
• Rozporuplný syn velkého otce	281
• Ztracená Kambýsova armáda	285
• Případ tajemného Kambýsova bratra	286
• Největší z Achaimenovců	289
• Zrod největší světové říše	290
• Odbojný sajský faraon	292
• Další expanze	294
• Systematické upevňování moci	295
• Neklidná Kyrenaika	296
• Kořeny řecko-perský války	297
• Dáreiova reformní politika	298
• Dáreiovy války	301
• Dědictví Dáreia budovatele	302
• Velký a nemilosrdný Xerxés	304
• Hellada stále cílem	306
• Největší armáda všech dob	307
• Od Thermopyl po Plataje	308
• Nástup athénské moci	310
• Příběh z biblické knihy Ester	311
• Perská říše v defenzívě	312
• Král s jednou rukou delší	313

• Vzpurný Egypt se nevzdává	314	PŘÍLOHY	396
• Zlatý věk Athén	316	• Genealogie hlavních dynastií	397
• Káliův mír a peloponéské války	316	• Chronologický přehled událostí	418
• Otec dějepisu a ti druzí	320	• Mapy a nákresy	428
• Dynastické vraždění	321	• Stavební aktivity v egyptě	432
• Óchova zahraniční politika	322	• Přehled panovníků okolních říší	439
• Velkokrál, který ztratil Egypt	324	• Vybraná literatura	442

Kapitola 7

LABUTÍ PÍSEŇ FARAONŮ

28.–30. dynastie, Pozdní doba 328

• Poslední vzepětí domorodého Egypta	329
• Vojenští faraoni z Mendesu	332
• První egyptská platidla	335
• Hellada vnitřně vyčerpaná	336
• Kypr mezi Egyptem, Persií a Řeckem	339
• Persie se Egypta nevzdává	340
• Poslední velký stavitel	343
• Střídání řeckých hegemonů	347
• Neslavný konec grandiózního protiútoku	348
• Noví Heléni z makedonských hor	350
• Kdo uprchne, stane se legendou	353

Kapitola 8

PERŠANÉ ZNOVU, NAKRÁTKO

A NAPOSLEDY

31. dynastie, Pozdní doba 364

• Nemilosrdný vítěz	365
• Chabbaš, faraon záhadného původu	368
• Potíže posledního perského velkokrále	370
• Ve jménu velké Hellady	374
• Snahy zastavit Alexandra	377
• Syn Dia-Ammona	378
• Největší bitva v dosavadních dějinách	380
• Nový velkokrál, tentokrát makedonský	384
• Nesmrtelná legenda	388

Epilog 392

EGYPT JE MRTEV, AŽ ŽIJE EGYPT! 392

KAPITOLA 7

LABUTÍ PÍSEŇ FARAONŮ

28.–30. dynastie, Pozdní doba

*Poslední faraon domorodého původu Nachthareheb,
reliéf z Behbét el-Hagar*

Nachtnebef

Cheperkare

Vládci 28.–30. dynastie: 404–342 (62 let)

PANOVNÍK	VLÁDA V EGYPTĚ	DÉLKA VLÁDY
1 Amenardis II. (28. d.)	404–399	5
2 Nefaarudž I. (29. d.)	399–393	6
3a Hakor (29. d.)	393–389	4
4 Pšerinmut (29. d.)	389–388	1
3b Hakor (29. d.)	388–380	8
5 Nefaarudž II. (29. d.)	380	0
6 Nachtnebef (30. d.)	380–362	18
7 Džedhor (30. d.)	364–362–360	2+2
8 Nachthareheb (30. d.)	360–342	18

Poslední vzepětí domorodého Egypta:

V krátkém období mezi lety 404 a 342 došlo k nečekanému obnovení domorodé vlády nad jednotným Egyptem. Neslo se ve znamení rychlého střídání dvacáté osmé až třicáté dynastie a výměn jejich protagonistů. Překvapivě přineslo kromě vnitřních konfliktů a nepřetržitého odporu vůči Peršanům, které stát nepřetržitě oslabovaly, také další hospodářský rozkvět, a ve svém závěru dokonce stavební aktivity dosud nevídaného rozsahu.

Přihlédneme-li ke skutečnosti, že budoucí slavná ptolemaiovská éra má své kořeny v helénizované (a později také mocně helénizující) Makedonii, a pomíneme-li zároveň nepochybně libyjské kořeny faraonů nadcházejících dynastií, pak jsou 28. až 30. dynastie opravdu posledními okamžiky domorodé vlády nad jednotným Egyptem. Již bylo zmíněno, že faraon **Amenardis** (řec. Amyrtaeus) ze Sají byl jediným králem dvacáté osmé dynastie, jak jej zařadil ve svém systému Manehto. Je velice pravděpodobné, že tento vládce mohl být potomkem královského rodu, táhnoucího se zpětně přes období perské nadvlády až do 26. dynastie, končící tragickým osudem Psamteka III.

Podle australského vědce A. Spalingera mohl být někdejší protiperský rebel Inaros II., protagonista vzpoury z roku 460, synem lokálního vládce Psamteka IV., pokračovatele sajské vládnoucí větve. Ta se mohla vinout až k osobě hypotetického Psamteka VI., o němž se zmiňuje Dio-

dóros Sicilský. Ten uvádí případ jistého Egyptana Tamóse, properského zástupce sardského satrapy Tissaferna v Iónii, který se údajně připojil ke Kýrově vzpouře v roce 401 jakožto správce Iónie a velitel loďstva. Po porážce Kýra u Kúnax mu nezbylo než uprchnout do Egypta, kde jej i jeho syny nechal zabít jistý Psammétichos, který se zmocnil též jeho lodí a majetku. Je nanejvýš možné, že se jednalo o Psamteka VI.

Nabízí se vysoká pravděpodobnost totožnosti tohoto Psamteka VI. s Manehtonovým Amenardisem II., synem jistého Pausirida, přičemž Amenardis mohlo být pouze Psamtekovo trůnní jméno. O tomto králi, vládnoucím pouhých pět roků, se totiž prakticky žádné informace nezachovaly. Na prostá většina poznatků o celém tomto období pochází z řeckých a aramejských zdrojů, a ty nelze bezvýhradně považovat za objektivní.

FARAON:	AMENARDIS II.	
Trůnní jméno:	Amenardis (Darovaný Amonem)	
Jméno Reova syna:	Psamtek VI.	
Časové údaje:	404–399 (5 let vlády)	
Rodiče:	Pausiris ?	
Sourozenci:	?	
Manželky a děti:	?	?

Amenardis a jeho předchůdci si zřejmě udrželi určitou míru autonomie i během perské nadvlády. Povstání, které vedl, přišlo v pravou chvíli. Roku 404 zemřel Dáreios II. Nothos a vypukly spory o trůn mezi Artaxerxem II. a jeho bratrem Kýrem. Perská flotila, bojující na straně Sparty, byla proto odvolána kvůli těmto vnitřním problémům v říši a perská občanská válka se vlekla až do roku 401.

Egyptská rebelie se mezitím stala pro Artaxerxa okrajovým problémem, a to umožnilo relativně snadné převzetí perské správy země domácím odbojem. Artaxerxés II. musel pravděpodobně stáhnout co nejvíce vojsk z posádek v Egyptě, a tím otevřel prostor pro aktivity povstalců. Roku 401 už měl nový král Amenardis II. (Psamtek VI.) pod kontrolou většinu Egypta.

Doložený Amenardisův otec Pausiris zřejmě sloužil jako velitel v armádě Artaxerxa I. a jeho děd Amenardis I. se účastnil někdejšího Inarova povstání. Obojí zkušenosti s perskou armádou, vnitřní i vnější, se mohly nyní dobře zúročit. Uvažuje se i o možné řecké podpoře ze strany Sparty výměnou za dodávky obilí.

Není vyloučeno, že perský vliv ještě během Amenardisovy vlády přetrvával v jižním Egyptě v oblasti Elefantiny. Údajně se tam podle dochovalých záznamů nechal roku 401 Artaxerxés II. Mnémón korunovat na krále. Svědectví zde nalezených papyrů napovídá, že poražený velkokrál měl tuto oblast pod kontrolou možná až do konce Amenardisovy vlády.

Amenardisovo rychlé vítězství však nepřineslo potřebnou stabilní situaci v zemi. Naopak, rozdmýchalo nové vnitřní šarvátky a válčení. Následujícího roku 400 došlo zřejmě navíc k vpádu merojského krále Harsijótefa, který pak po určitou omezenou dobu ovládal území Dolní Núbie.

Nadějnou návaznost někdejší slavné dynastie, založené před třemi stoletími Tefnachtem, však nečekala žádná budoucnost. Proti Amenardisovi vytáhl vojenský velitel z města Per-ba-neb-džedet (řec. Mendés) ve východní Deltě jménem Nefaarudž a porazil jej v bitvě. V říjnu 399 jej dal popravit v Memfidě a stal se faraonem i zakladatelem další, již 29. dynastie.

FARAON:	NEFAARUDŽ I.	
Trůnní jméno:	Baenre Merineceru (Beran Reův, Milovaný Bohy)	
Jméno Reova syna:	Nefaarudž (Jeho velikost je pevná)	
Časové údaje:	399–393 (6 let vlády)	
Rodiče:	? + ?	
Sourozenci:	?	
Manželky a děti:	?	Pšerinmut Hakor

Nefaarudž I., recyklovaný blok z Karnaku, Staatliches Museum, Berlín

Vojenští faraoni z Mendesu

Nový faraon **Nefaarudž I.**, řecky Neferités I., byl stejně jako jeho následovníci nucen setrvávat v neustálé pohotovosti vůči Peršanům. V tom mu pomáhala spojenecká dohoda se Spartou a Thébami. Neklidné poměry v zemi se nakrátko urovnaly, a dokonce z té doby pocházejí některé menší stavební práce v Karnaku. Faraon přemístil hlavní město Egypta ze Sají do rodného Mendesu, kde byl nakonec i pohřben. Zachovaly se však pouze zbytky jeho sarkofágu.

Vzácný klid však netrval dlouho. Nefaarudžovi synové Hakor a Pšerimmut se po otcově šestiletém panování ihned pustili do sporů o následnictví.

Není vyloučeno, že by dalším z Nefaarudžových synů mohl být i budoucí faraon Nachtnebef, první vládce 30. dynastie, ovšem jedná se pouze o nepodloženou zmínku v tzv. *Démotické kronice*, sepsané za Ptolemaia III. Učenec a historik Eusebius z Caesareje se rovněž ve svých Epitomách z Manehtona zmiňuje o jistém dalším Neferitově (Nefaarudžově) synu Múthisovi a klade jej za Neferita II. (Nefaarudže II.). Panu-

je též domněnka, že mezi Hakorem a Nachtnebefem jakési příbuzenství existuje. Tyto úvahy jsou ovšem jen na úrovni nepodložených spekulací a onen tajuplný „Múthis“ zůstává záhadou.

FARAON:	PŠERINMUT	
Trůnní jméno:	Veserre Setepenre (Síla Reova, Vyvolený Reem)	
Jméno Reova syna:	Pšerinmut (Dítě Muty)	
Časové údaje:	393 (necelý rok vlády)	
Rodiče:	Nefaarudž I. + ?	
Sourozenci:	Hakor	
Manželky a děti:	?	?

Pšerinmut, Hakorova kaple v Karnaku

FARAON:	HAKOR	
Trůnní jméno:	Chnummaatse Setepenchnum (Ten, který se spojuje s Maat skrze Rea, Vyvolený Chnumem)	
Jméno Reova syna:	Hakor (Beduin)	
Časové údaje:	393–380 (13 let vlády)	
Rodiče:	Nefaarudž I. + ?	
Sourozenci:	Pšerinmut	
Manželky a děti:	?	Nefaarudž II.

*Hakor, Fitzwilliam
museum Cambridge*

Pšerinmut vládl necelý rok (393), pravděpodobně paralelně s Hakorem, který byl snad i otcovým spoluvládcem a regulérním nástupcem, možná však i vzdorokrálem. Egypt byl tedy nakrátko opět rozpolcen, alespoň po dobu několika měsíců, kdy Hakor Pšerinmuta svrhl a začal opět vládnout jednotnému státu. Na rozdíl od otce, spolupracujícího se Spartou, Hakor zaměřil svou pozornost na Athény. Jiná možnost mu ostatně nezbyla.

Artaxerxes II. si byl totiž vědom náhlého růstu síly a odolnosti Egypta. Rovněž složitá situace a neustále se měnící

mocenská mapa v Řecku stále silněji ovlivňovala jeho politická rozhodnutí. Po tzv. korintských válkách prudce rostl význam Athén a Théb na úkor Sparty, a tak se prozíravý i pragmatický velkokráľ raději rozhodl uzavřít mír se Spartou a potažmo i dalšími řeckými *poleis*. V roce 386 tak byla v Sardech podepsána mírová smlouva, zvaná „Královský“ nebo „Antalkidův“ mír. Artaxerxés vsadil na Spartu, která mu za podporu byla vděčná, nicméně celá smlouva přinášela výhody především Peršanům.

Spartský král Agésiláos byl tedy nucen vrátit se zpět domů a Egypt si musel najít nového spojence v athénském vojevůdci Chabriovi, disponu-

jícím silnou flotilou, a také v kyperském králi Evagorovi I. ze Salamin, který nečekaně odepřel perskému velkokráli poslušnost.

V následujících letech 385 a 383 vedli perští generálové Farnabazos, Tithraustés a Abrokomás několikrát armády proti Egyptu, bráněnému athénskými a kyperskými žoldnéři, ale stále neúspěšně. Hakor sám nechal vystavět silné loďstvo a posílil svou armádu, takže po válečné stránce patřil k nejsilnějším faraonům tohoto období. Díky spojencům a jejich kontrole pobřežních cest do Egypta nemohli Peršané provést pozemní ani námořní útok. Spojenci naopak byli schopni účinně kontrolovat syrské i foinické pobřeží. Hakor pokračoval v zahraničním kurzu svého otce a utužoval spojenectví. Egypt se v této konstelaci stal vojensky velmi silnou mocností.

Kyperský vládce Evagorás I. byl od vypuknutí „kyperské války“ s Peršany orientován právě na spojenectví s Hakorovým Egyptem. Když však Evagorás po perské invazi v roce 385 osobně žádal u faraona o pomoc, neobdržel jí v takové míře, jaká byla potřeba. Nakonec se po určitých peripetiích raději přiklonil ke smíru s Persií, pro kterou byl Kypr jednou ze vstupních bran ke kýženému Egyptu.

Když se Hakor stal znovu (resp. jediným) faraonem, zahájil rozsáhlou stavební i rekonstrukční činnost. Lze mu například připsat stavbu západního ramene sakkárského Serapea nebo chrámu na Elefantině. Jeho aktivity byly rozprostřeny po celém Egyptě, dokonce i v oáze Chárga. Následující čtyři desetiletí zažíval jednotný Egypt nečekaný hospodářský rozkvět, i když se Peršané naděje na jeho dobytí nevzdávali a možnost jejich útoku byla permanentní hrozbou.

Vzhledem k potřebě platit stále více využívané žoldnéřské vojáky, faraon Hakor začal jako první sám razit egyptské mince, byť zatím podle řeckých vzorů.

První egyptská platidla

Egypt se za celou svou dlouhou historii obešel bez platidel. První skutečné mince v tehdejší známém světě se objevují okolo roku 720 v maloasijské Lýdii. Jak se Egypt a jeho obchod stále více propojují s okolním světem, přicházejí do země na Nilu importované mince skrze řecké ob-

chodníky, kteří se usadili v obchodní stanici Naukratis, a také skrze perské dobyvatele.

Od první perské nadvlády, tedy od 27. dynastie, se používaly athénské tetradrachmy a jejich váhou i složením přesné napodobeniny, a samozřejmě již uvedené zlaté perské dáreiky a stříbrné i bronzové mince z ražeb v režii perských satrapů. První egyptské mince podle řeckých vzorů nechal zřejmě razit právě Hakor, aby byl schopen platit žold řeckým vojskům.

První egyptské ražby nezávislé na cizích vzorech jsou ovšem známy až z doby vlády posledního krále 30. dynastie Nachthareheba. Jednalo se o zlaté mince o váze statéru (cca 8,1 – 8,7 g dle místa). Líc zdobil běžící kůň, na rubu byl znázorněn hieroglyf pro výraz „čisté zlato“ (korálový nákrčník se srdcem)

Zlatý statér za Nachthareheba (Nektaneba II.)

Skutečné rozvinuté egyptské mincovnictví kvete až za makedonských Ptolemaiovců. Mince většinou znázorňovaly portrét příslušného faraona, byly raženy jak ve zlatě, tak ve stříbře a bronzu v mnoha mincovnách i mimo Egypt (Kyréné, Foinikie, Palestina, Judea), a byly používány a ceněny nejen v celém Středomoří, ale i ve vzdálenějších krajích, například u Keltů.

Hellada vnitřně vyčerpaná

S nástupem Artaxerxa II. a koncem perské moci v Egyptě skončila také roku 404 třicet let běsnící peloponéská válka vítězstvím Sparty nad Athénami a jejich spojenci. Sparta, vždy s obdobně silnými, leč inte-

lektuálně nedostižnými Athénami soupeřící o pozici vůdčí síly v Řecku, se konečně mohla začít považovat za jediného hegemonu a dominantní moc v Helladě. Vítězství však mělo svůj rub. Vítěze i poraženého válka natolik vyčerpala, že pootevřela zadní dvířka k moci neustále sílícím Thébám a doposud přehlíženému severnímu sousedu Makedonii. V očích Helénů také nebylo příliš dobře hodnoceno, že vítězství Sparty napomohla podpora předchozího perského velkokrále Dáreia II.

Tehdejší největší spojenci Sparty v peloponéské válce, hlavně Korint a Théby, se dožadovali fyzické zkázy Athén, ale nakonec došlo jen ke zboření Dlouhých zdí mezi městem a přístavem, stržení hradeb v Pirceu a omezení četnosti loďstva na dvanáct kusů plavidel. Athénský námořní spolek byl zrušen.

Spartská hegemonie však, jak dále uvidíme, během pouhých deseti let utrpí osudovou porážku u Knidu a její celé trvání se omezí na pouhé čtvrtstoletí.

Spartský vojevůdce Lýsandros násilím zřizoval v podmaněných *po-leis* oligarchické vlády o deseti mužích, podřízených Spartě. V Athénách byla roku 404 ustanovena vláda tzv. třiceti tyranů pod vedením odpůrce demokracie Kritia, která měla za úkol sepsat novou ústavu, ale spíše prováděla čistky, zvláště mezi majetnými občany, z nichž mnoho bylo popraveno. Roku 403 však zastánci demokracie v čele s Thrasybulem porazili oligarchy i Kritia a v Athénách byla znovu obnovena demokratická vláda. To umožnily i nastávající spory, vnitřní sociální pnutí a politický boj ve Spartě, zvláště mezi vojevůdcem Lýsandrem a králem Pausániem, který nakonec Thrasybula podpořil. Obě strany byly usmířeny a vyhlášena první velká amnestie v dějinách.

Roku 402 se na Sicílii dostávají do popředí Syrakúsy pod vedením Dionýsia I. a proměňují se ve velkolepou řeckou metropoli, soupeřící i s Athénami. Dionýsios buduje od přelomu 5. a 4. století silnou námořní flotilu a zavádí válečné novinky, z nichž byl v té době údajně poprvé použit válečný dobývací stroj zvaný katapulta.

Tehdy Sparta musela vojensky řešit problémy své hegemonie v maloasijské Iónii. Skon Dáreia II., jak už bylo zmíněno v minulé kapitole, rozpoutal boj mezi zákonným nástupcem Artaxerxem II. a jeho bratrem

Kýrem mladším. Sparta se neprozřetelně postavila na stranu ambiciózního Kýra a tato chybná sázka ve výsledku vedla ke střetu s vítězným Artaxerxem.

Roku 397 vznesla íónská města v Malé Asii žádost Spartě o pomoc proti perským satrapům Farnabazovi a Tissafernovi, kteří své vzájemné spory ukončili smírem a začali táhnout za jeden provaz. Sparta, toužící dostát aktuální roli řeckého hegemonu, neměla v této překerní situaci jinou možnost než vyhovět, neměla-li ztratit tvář, přestože za svůj úspěch v peloponéské válce a následný vzestup na výsluní mohla děkovat právě Persii. Král Agésiláos vytáhl do Asie, ale Théby mu nečekaně nedovolily vykonat v Aulidě oběti za úspěch tažení. To byl jeden z prvních signálů, že *poleis* v pevninském Řecku hodlají využít tohoto zaneprázdnění Sparty k vlastnímu osvobození z jejího područí. Odpor se posléze rozšířil z Théb na Athény, Korint a Argos, přidala se i Euboia a Thesálie. Vzniklou protispartskou koalici navíc finančně podpořil Artaxerxés, a tak roku 395 vypukla tzv. korintská válka, trvající osm let.

Roku 394 vyzvali Sparťané krále Agésiláa k návratu. Mezitím se protispartská koalice neúspěšně utkala s vojskem spartského vojevůdce Aristodéma u Nemeje a pak s navrátilším se Agésiláem u Koróneie. Spartský úspěch v těchto střetnutích však zkalila zpráva o námořní porážce u maloasijského Knidu od spojeného perského, foinického, kyperského a rhodského loďstva. Sparta přišla o většinu své flotily a o kontrolu nad Egejským mořem. Artaxerxem podporované Athény se opět staly námořní velmocí. To ovšem způsobilo těžký šrám na prestiži necelých deset let staré spartské hegemonie v Iónii a na Egejských ostrovech. Peršané tam upevňovali své pozice na úkor někdejších spartských posádek. Athény s finanční podporou Peršanů začaly znovu opevňovat město i přístav Pireus. Cítily se tak silné, že dokonce odmítly pokusy oslabené Sparty o smírnou dohodu.

Pragmatičtí Peršané však pocítovali nový nástup Athén i Théb jako hrozbu, a tak raději roku 387 uzavřeli v Sardech se Spartou „královský“ neboli „Antalkidův“ mír (podle spartského diplomata, který se účastnil jednání). Bylo to však v podstatě Artaxerxovo diplomatické vítězství. Ze smlouvy vyplývalo, že všechna řecká *poleis* v Malé Asii a Kypr

mají nadále spadat pod kontrolu Persie a ostatní egejské ostrovní státy budou svobodné, kromě Lémnu, Imbru a Skýru, které držely tradičně s Athénami a byly jim přiřčeny. Dohledem nad dodržením smlouvy a výkonem funkce zástupce perských zájmů v Řecku byla pověřena Sparta, jejíž hegemonie tak opět znovu posílila. Sparta tedy pokračovala v politice zřizování a podpory oligarchických vlád, například v Thébách. Zde však spartský tlak vyvolal takovou nevoli obyvatel, že se s jejich podporou mohli chopit moci odbojní politici Pelopidás a Epameinondás. Sparta nebyla schopna převratu v Thébách zabránit a všechny její pokusy o obnovení kontroly skončily nezdarem.

Takto chytře se Persie snažila vyvažovat mocenskou rovnováhu v Helladě ve svůj prospěch. Sama však v následujícím období začala prožívat vnitřní třenice, kdy se vzbouřili někteří satrapové, a proto kontrola řeckých zájmů po uzavření „Antalkidova míru“ šla poněkud stranou.

Navzdory konečnému vítězství Peršanů i nejednotnosti a rozhádanosti Helénů přinesla veškerá uplynulá střetnutí poznatek, že ohromná a mocná Persie má nejednu Achilleovu patu, a že poznání těchto slabostí může vést k jejich úspěšnému využití. Co se však nepodařilo vzájemně znesvářeným Řekům kvůli jejich nejednotě, čekalo překvapivě na jinou mocnost. Doposud ve stínu odpočívající, jednolitou, a proto i úspěšnější Makedonii.

Kypr mezi Egyptem, Persií a Řeckem

Od roku 410 vládl na Kypru král Evagorás I., potomek někdejšího rodu z kyperské Salaminy, který se vrátil po předchozím exilu na trůn. Udržoval dobré vztahy s Athénami i Persií, mimo jiné i podpořil Artaxerxa II. proti Kýrovi mladšímu během občanské války. Přinesl Kypru používání řecké abecedy namísto složitější kyperské abecedy a jeho práce pro město a jeho rozkvět si získaly obdiv. Byl považován za potomka jednoho z protagonistů trojské války Teukra a v Athénách si vysloužil dokonce oslavnou sochu.

Nicméně vztahy mezi ostrovem a asijským hegemonem postupně ochládaly a od roku 391 se Evagorás I. držel jen díky podpoře Athén. Král proto roku 390 uzavřel spojeneckou smlouvu ještě s faraonem Ha-

L. V. Wellner

LABUTÍ PÍSEŇ FARAONŮ

EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM

Přebal a grafickou úpravu navrhl Lukáš Tuma.

Schémata nakreslil Luděk V. Wellner.

Fotografie archiv autora, archiv ČEgÚ.

Odpovědný redaktor Martin Ďásek.

Vydalo Nakladatelství Epoque s. r. o.,

Kaprova 12, 110 00 Praha 1,

v roce 2018 jako svou 667. publikaci.

První vydání, 448 stran.

Sazbu a litografii provedl Jaroslav Uhlíř.

Vytiskly Těšínské papírny, s. r. o.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Knihy Nakladatelství Epoque můžete zakoupit u svého
knihkupce nebo si je lze objednat písemně na adrese:

Kaprova 12, 110 00 Praha 1 – Staré Město,

telefonicky na čísle: **224 810 353,**

e-mailem na adrese: **objednavky@epocha.cz,**

nebo na internetové stránce: **www.epocha.cz**